

Ιμπεριαλισμός: αντιθέσεις και αντιστάσεις, Εκδόσεις ΚΨΜ, Αθήνα 2007

Στο παρόν βιβλίο δημοσιεύονται τα κείμενα των εισηγήσεων στο Διεθνές Συμπόσιο που οργάνωσαν τα περιοδικά *Διάπλους*, *Ουτοπία* και *Στήγμα* στις 31 Μαρτίου-1 Απριλίου 2006 με θέμα «Ιμπεριαλισμός: αντιθέσεις και αντιστάσεις». Το βιβλίο αποτελείται από δύο μέρη: 1. Θεωρίες του ιμπεριαλισμού, 2. Σύγχρονο επαναστατικό υποκείμενο. Ποιος ήταν ο στόχος του συμπόσιου και ποια η επικαιρότητα του σημερινού βιβλίου; Εδώ δεν είναι δυνατόν να επιχειρήσουμε μια κριτική των εισηγήσεων που συγκροτούν το βιβλίο. Θα αναφερθούμε, συνεπώς, στο γενικό πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται η προβληματική του βιβλίου.

Με την κατάρρευση του «σοσιαλιστικού στρατοπέδου» η ανθρωπότητα εισήλθε σε μια νέα ιστορική περίοδο. Χωρίς αντίπαλο δέος, οι ιμπεριαλιστικές χώρες με επικεφαλής τις ΗΠΑ δεν επιχειρούν μόνο να ακυρώσουν τις κατακτήσεις της εργατικής τάξης. Η ληστρική εκμετάλλευση των πλουτοπαραγωγικών πηγών και κυρίως των ενεργειακών αποθεμάτων του πλανήτη ήταν η κύρια αιτία των πολέμων της «Νέας Τάξης». Οι πόλεμοι αυτοί εξάλλου εντάσσονται στη συνολική στρατηγική των ΗΠΑ για παγκόσμια ηγεμονία. Τέλος, με πρόσχημα την «πάταξη της τρομοκρατίας» οι ΗΠΑ και οι σύμμαχοί τους αποικοδομούν το διεθνές δίκαιο και τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Αλλά παρά τη νεοφιλελεύθερη πολιτική η δομική κρίση του καπιταλισμού θα οξύνεται. Ο καπιταλισμός ως μορφή κοινωνικής συμβίωσης αγγίζει τα ιστορικά του όρια. Οικονομική και κοινωνική κρίση, ιμπεριαλιστικοί πόλεμοι, νέες αντιθέσεις που ωριμάζουν και θα αμφισβητήσουν την ηγεμονία των ΗΠΑ, ο παροξυσμός του συνολικού πλέγματος των αντιθέσεων του σημερινού κόσμου μπορεί να βρουν τη «λύση» τους στο πυρηνικό ολοκαύτωμα.

Τι κάνουν λοιπόν όσοι δεν πιστεύουν στο τέλος της Ιστορίας; Όσοι δεν αποδέχονται τον σημερινό καλύτερο των δυνατών κόσμο; Όσοι αντιστέκονται στην τάση μεταλλαγής του ανθρώπινου όντος στο χθαμαλό, ουδέτερο, παραγωγικό-καταναλωτικό ανθρωπάριο το οποίο ευαγγελιζόταν ο πολύς Φουκουγιάμα στο πολύκροτο βιβλίο του; Τι κάνουμε μπροστά στην τραγική πραγματικότητα των ημερών μας, η οποία την ίδια στιγμή μαζί με τους πλανητικούς κινδύνους εμπεριέχει, ως τη δυναμει άρνησή τους, εξίσου πλανητικές πρωτοφανείς δυνατότητες για υπέρβαση της βάρβαρης προϊστορίας του ανθρώπινου είδους;

Κύρια δύναμη αντίστασης στην καπιταλιστική βαρβαρότητα, και ταυτόχρονα δύναμη υπέρβασης του καπιταλισμού, θα είναι η Αριστερά. Ευρύτερα: κόμματα, οργανώσεις, κινήματα που η στρατηγική τους θα

εκτείνεται από την αντίσταση στο νεοφιλελευθερισμό, στους πολέμους και στην καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ως τη θεωρία και την πράξη, για το σοσιαλισμό. Πώς θα μπορέσει όμως η Αριστερά, με την ευρεία έννοια, να ανακάμψει μετά την κοσμοϊστορική καταστροφή της δεκαετίας του 1990;

Βασική προϋπόθεση, να ξεκαθαρίσει τους λογαριασμούς της με το παρελθόν. Δηλαδή να αναζητήσει τα αίτια και να εξηγήσει, με όργανο τη μαρξιστική θεωρία, την κατάρρευση του σοσιαλιστικού στρατοπέδου. Ταυτόχρονα, ξεπερνώντας τόσο τον απολογητικό δογματισμό όσο και τον εύκολο, μικροαστικό μηδενισμό, να αναζητήσει και να αναδείξει, μέσα από τα ερείπια, το επιστημονικό κεκτημένο του μαρξισμού. Και παράλληλα, αναζητώντας την ενότητα θεωρίας και πράξης, να αναπτύσσει τη θεωρία ώστε να ανταποκρίνεται στις σημερινές πραγματικότητες και να οργανώνει τις δυνάμεις της αντίστασης και της υπέρβασης. Έργο τιτάνιο σε καιρούς χαλεπούς, με την υπάρχουσα Αριστερά ηττημένη και πολυδιασπασμένη.

Ο ορίζοντας της εποχής μας είναι σκοτεινός. Σε ολόκληρο τον κόσμο όμως υπάρχουν και αναπτύσσονται εστίες αντίστασης, κινήματα, οργανώσεις. Και η θεωρία, απαλλαγμένη λιγότερο ή περισσότερο από τον στείρο απολογητικό «μαρξισμό», αναζητεί ήδη νέους δρόμους και διεξόδους. Επίσης, παρά τις αντίθετες προφητείες, στη Λατινική Αμερική εξελίσσεται μια πρωτότυπη επαναστατική διαδικασία, ενώ η Κούβα, παρά το εμπάργκο, την απομόνωση και τα σαμποτάζ, επιβιώνει και ξεπερνά τις δυσκολίες των πρώτων ετών μετά την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης.

Και στη χώρα μας; Στη χώρα μας, παρά τις ήττες και την έλλειψη στρατηγικής, υπάρχει ένα μεγάλο απόθεμα ριζοσπαστικών και επαναστατικών δυνάμεων που

αντλούν από την εποποιία της αντιφασιστικής αντίστασης και των μετέπειτα κοινωνικών και δημοκρατικών αγώνων. Οι δυνάμεις της Αριστεράς, όμως, είναι ακόμα κατακερματισμένες. Εκτός απ' αυτό, τα δύο κύρια κόμμάτα της δεν επιχείρησαν ούτε καν το πρώτο βήμα για την κριτική αποτίμηση του παρελθόντος και την εξήγηση της τραγικής κατάρρευσης. Ο ΣΥΝ δεν ασχολείται μ' αυτά τα θέματα, ενώ το ΚΚΕ βρήκε την εύκολη απάντηση: Το σοσιαλιστικό στρατόπεδο δεν κατέρρευσε. Προδόθηκε! Αλλά χωρίς κριτική υπέρβαση του παρελθόντος δεν μπορεί να υπάρξει ουσιαστική προοπτική. Μένει η εξωκοινοβουλευτική Αριστερά, κι αυτή κατακερματισμένη, δέσμα, ως έναν βαθμό, του παρελθόντος της. Και όμως, και παρά ταύτα, στο χώρο αυτό διεξάγεται θεωρητική συζήτηση: εφημερίδες, περιοδικά, διαλέξεις, συνέδρια, «ντοκουμέντα» οργανώσεων έχουν ήδη δημιουργήσει ένα θεωρητικό απόθεμα, πρώτη ύλη για περαιτέρω ανάπτυξη της θεωρίας.

Προφανώς το συμπόσιο του οποίου τα πρακτικά συγκροτούν το παρόν βιβλίο δεν είχε ως θέμα το πρόβλημα της κατάρρευσης. Στόχος του ήταν να μελετηθούν τα χαρακτηριστικά του ιμπεριαλισμού στη σημερινή φάση του και να ανιχνευθούν οι δυνατότητες για την ανάπτυξη των αντιιμπεριαλιστικών δυνάμεων και τη συγχρότηση του «επαναστατικού υποκειμένου». Ως προς τον ιμπεριαλισμό: Ο όρος αυτός δεν ανταποκρίνεται στη σημερινή πραγματικότητα; Πρέπει να εγκαταλείψουμε τις έννοιες των κλασικών υπέρ της Αυτοκρατορίας, του «πλήθους» κλπ.; Η Αριστερά θα πρέπει να συμμαχήσει με τον ιμπεριαλισμό; Η απάντηση σ' αυτά τα ερωτήματα δεν ήταν δύσκολη και η θέση του βιβλίου είναι ότι η έννοια «ιμπεριαλισμός» είναι επίκαιρη και μπορεί να λειτουργήσει ως θεωρητικό όργανο για την κατανόηση

του σημερινού κόσμου. Έχει όμως από καιρό τεθεί το ερώτημα: Νέα φάση ή νέο στάδιο του ιμπεριαλισμού; Ολοκληρωτικός καπιταλισμός; Ερωτήματα θεμιτά που πρέπει όμως να απαντηθούν με βάση τη «συγκεκριμένη ανάλυση της συγκεκριμένης κατάστασης». Επαναλαμβάνουμε συχνά: «Ένας άλλος κόσμος είναι επιφύλακτος». Δηλαδή τι κόσμος θα είναι αυτός; Βελτιωμένος καπιταλισμός ή ένας κόσμος εν κινήσει προς μια παγκόσμια σοσιαλιστική κοινότητα; Ποιες εναλλακτικές δυνατότητες μπορούμε να ανιχνεύσουμε στην εποχή μας; Το ερώτημα αυτό συνδέεται άμεσα με το πρόβλημα της παγκοσμιοποίησης: πρόκειται απλώς για «παγκοσμιοποίηση» ή για τάση του κεφαλαίου για παγκοσμιοποίηση, δηλαδή για διαδικασία παγκοσμιοποίησης του ιμπεριαλισμού; Και ποιες αντιθέσεις γεννά αυτή η διαδικασία; Ποιο είναι το μέλλον του έθνους-κράτους; Πώς η «παγκοσμιοποίηση» τείνει να ακυρώσει αυτή την έννοια και πώς ταυτόχρονα γεννάει νέους εθνικισμούς; Ακόμη, μπροστά στις νέες πραγματικότητες τι νόημα έχουν

κλασικές έννοιες όπως τάξη, μάζα, λαός, ταξική πάλη κλπ.; Και τι μπορεί να προσφέρει η μαρξιστική θεωρία; Τέλος, ποιες θα είναι οι δυνάμεις που θα συγκροτήσουν το «νέο επαναστατικό υποκείμενο» και μέσα από ποιους δρόμους θα μπορούσε να περάσει η ιστορική διαδικασία που θα έχει ως κατάληξη την κομμουνιστική κοινωνία;

Σημείωσα μερικά από τα βασικά προβλήματα που προσεγγίζονται σ' αυτό το βιβλίο. Ούτε οι απαντήσεις είναι πάντοτε ικανοποιητικές ούτε υπάρχει ταυτότητα απόψεων σε πολλά ζητήματα. Αλλά η αξία του βιβλίου βρίσκεται στο ότι θέτει και προσεγγίζει κεφαλαίωδη προβλήματα και ανοίγει διάλογο ανάμεσα σε ιδεολογικά ρεύματα που δεν ταυτίζονται, αλλά συμφωνούν στο βασικό: στο ότι ο καπιταλισμός δεν είναι η τελευταία μορφή κοινωνικής συμβίωσης και στο ότι ο κομμουνισμός είναι όχι μόνον όρος για την επιβίωση της ανθρωπότητας, αλλά και δυνατότητα εγγεγραμμένη στα «γονίδια» του καπιταλισμού.

Ευτύχης Μπιτσάκης